

4. Дикаленко М. In vino вертисся / М. Дикаленко, Э. Московчук // БИЗНЕС №14 (949) от 04.04.2011 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.business.ua/articles/investment/In_vino_veritsya-13630
5. Загоруйко В. О. Місце вин України на європейському ринку / В. О. Загоруйко // Вісник аграрної науки. – 2004. – № 12. – С. 53–55.
6. Матчина И. Г. Прогнозирование и стратегия развития рынка винопродукции Украины / И. Г. Матчина. – Ялта : Крымпресс, 2002. – 112 с.
7. Матчина И. Г. Экономика винодельческой промышленности: справочник по виноделию / И. Г. Матчина, А. Н. Бузни. – Симферополь: Таврида, 2000. – 650 с.
8. Оганесянц Л. А. Статистические данные по мировому производству винограда и вина / Л. А. Оганесянц, А. Л. Панасюк // Виноделие и виноградарство. – 2008. – № 6. – С. 12–13.
9. Рыбинцев В. А. Маркетинг винограда и вина / В. А. Рыбинцев. – К.: ИАЭ, 2000. – 347 с.
10. Серпуховитина К. А. Современные направления развития виноградарства в условиях интеграции отечественной продукции в мировой рынок / К. А. Серпуховитина // Виноделие и виноградарство. – 2005. – № 1. – С. 10–11.
11. Статистика сільського та рибного господарства і навколишнього природного середовища // Експрес – випуски // Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Черемисина С. Г. Функционирование виноградо-винодельческого подкомплекса: теория, методика, практика: монография / С. Г. Черемисина. – Симферополь: Таврия, 2004. – 456 с.
13. Шаправский Р. Настоящее и будущее украинского виноделия // Статус. Экономические известия № 38(208) от 26.09.2011 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://statuspress.com.ua/nisha/nastoyashhee-i-budushhee-ukrainsk>
14. Экономические проблемы виноградарства и виноделия / [Б. В. Буркинский, И. Н. Агеева, А. А. Бревнов и др.]; под. ред. Б. В. Буркинского. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2007. – 216 с. – С. 54.

Масюченко Є.А.

УДК 336.225.66 : 33.025.12

ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

***Анотація.** Розглянуто теоретичні основи функціонування податкових пільг в Україні, зокрема розкриваються поняття податкових пільг, принципи їх надання, характерні ознаки, коротко описаний Довідник податкових пільг, як інформаційний документ. Крім того, відображається взаємозв'язок теорії з практикою надання пільгового оподаткування. Проаналізований вплив податкових пільг на стан Державного бюджету за період 2005–2011 років, наведено загальний стан використання пільг у 2005–2010 роках. Розкрито сутність суперечливого характеру податкових пільг як одного з інструментів податкового регулювання.*

***Ключові слова:** податкове регулювання, податкова пільга, принципи пільгового оподаткування, ознаки податкових пільг, Довідник податкових пільг, втрати бюджету внаслідок пільгового оподаткування.*

***Аннотация.** Рассмотрены теоретические основы функционирования налоговых льгот в Украине, в частности приводится понятие налоговых льгот, принципы их предоставления, характерные признаки, кратко описан Справочник налоговых льгот как информационный документ. Также отражена взаимосвязь теории с практикой предоставления льготного налогообложения. Проанализировано влияние налоговых льгот на состояние Государственного бюджета за период 2005–2011 годов, приведено общее состояние использования льгот в 2005–2010 годах. Раскрыта сущность противоречивого характера налоговых льгот как одного из инструментов налогового регулирования.*

***Ключевые слова:** налоговое регулирование, налоговая льгота, принципы льготного налогообложения, признаки налоговых льгот, Справочник налоговых льгот, потери бюджета от льготного налогообложения.*

***Summary.** The idea of the article is theoretical and practical base of tax benefits in Ukraine. The author described main principles of tax deductions, typical signs of their. Besides was briefly described the Guide of tax deductions in Ukraine as informative document. Also was determined the tie between theory and practice in the sphere of tax remissions. The author analyzed influence of tax remissions on Ukrainian budget for the period from 2005 year to 2011year. Also was determined the using of benefits in 2005–2010 years and conflicting nature of tax benefits as one of the instruments of tax regulation.*

***Keywords:** tax regulation, tax benefit (remission), foundations of privileged taxation, characters of tax benefits, Guide of tax benefits (remissions), losses of budget from privileged taxation.*

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Стабільний розвиток національної економіки значною мірою залежить від наявного стимулюючого механізму податкового регулювання, що сприяє розвитку підприємництва, створює клімат довіри підприємницького сектору до влади в країні, забезпечує збалансованість Державного бюджету. Податкове регулювання в Україні здійснюється з використанням всього комплексу податкових інструментів, до яких відносяться: 1) диференціація ставок оподаткування через застосування знижених або підвищених ставок; 2) зміна порядку визначення бази та об'єкту оподаткування; 3) надання податкових пільг та преференцій; 4) використання альтернативних систем оподаткування; 5) зміна умов, періодичності та бюджетного

призначення сплати окремих податків та зборів та ін. Одним з важливих інструментів податкового регулювання, що вивчається багатьма як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, виступає пільгове оподаткування. Розгляд цього фінансового інструменту є актуальним, так як податкові пільги носять суперечливий характер: вони відіграють важливу роль у розвитку підприємницького сектору з одного боку, тому що використання суб'єктами господарювання податкових пільг надає значні можливості у здійсненні ними реструктуризації економіки, активізації інноваційних процесів, підвищенні інвестиційної спрямованості як своєї діяльності, так і економіки в цілому. З іншого боку, суперечлива практика їх надання зумовлює значні втрати держави та посилює проблему нерівності можливостей суб'єктів підприємницької діяльності.

Формулювання цілей статті. Метою даної роботи являється розгляд та аналіз податкових пільг як інструменту податкового регулювання. В першу чергу, необхідно виявити теоретичні основи функціонування пільгового оподаткування, по-друге треба проаналізувати вітчизняну практику надання податкових пільг за попередні роки, що дозволить простежити основні тенденції даного механізму в Україні.

Посилання на сучасні дослідження та публікації. Теоретичну основу дослідження механізмів податкового регулювання України становлять праці таких вітчизняних та російських вчених як: А. Соколовської та І. Луїної, Т. Єфименко, С. Каламбет, О. Підлісної, В. Корнус та інших. Проблемам податкових пільг присвячено багато праць дослідників, зокрема Василевської [2], І. Зленко [3], Ю. Іванова [4], М. Фільо [6] та інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день важливим напрямком державного регулювання економіки виступає податкове регулювання. Воно пов'язане з впливом держави на учасників економічних відносин за допомогою засобів та інструментів податкової політики з метою досягнення необхідних соціально-економічних результатів. Податкове регулювання здійснюється з використанням всього комплексу податкових інструментів, серед яких важливу роль відіграє надання податкових пільг та преференцій. Згідно зі статтею 30 Податкового кодексу України податкова пільга визначена як передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі. Підставами для надання податкових пільг є особливості, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат [1].

Багатьма науковцями, наприклад Серебрянським Д., Швадченко В., Гурєєвим В., Кучерявенко М., Соколовською А., вивчається поняття «податкова пільга», але на сьогодні немає єдиного підходу до визначення цього терміну. На відміну від інших інструментів податкового регулювання, пільги розглядаються як виняток із загальнозстановленого порядку оподаткування для певних груп платників, які відповідають встановленим критеріям. Крім того, пільги відрізняються від інших елементних інструментів своєю стимулюючою спрямованістю, тобто не можуть бути використані для податкового стримування [4].

Принципи надання податкових пільг складаються з трьох груп: принципи справедливості (рівності, доступності, узгодження інтересів, соціальної справедливості); організаційно-правові принципи (незворотності, стабільності, компетенції, єдиного підходу, правового врегулювання, пріоритетності податкового законодавства); принципи обґрунтованості податкових пільг (переваги інноваційної та інвестиційної спрямованості, економічної обґрунтованості, наукової обґрунтованості, економічної ефективності, відповідності пріоритетам соціально-економічної політики держави) [4]. Пільги податкового законодавства публікують у спеціальному нормативному документі – Довіднику пільг, наданих чинним законодавством по сплаті податків, зборів, інших обов'язкових платежів. Станом на 01.10.2013 року діє Довідник № 68 податкових пільг. Даний документ є інформаційною базою, яка дозволяє платникам податків здійснювати процеси податкового планування, а податківцям – здійснювати контроль за правильністю надання та обліку податкових пільг, а також їх цільовим використанням, за наявності законодавчого визначення напрямів використання і своєчасним поверненням коштів, не сплачених до бюджету внаслідок надання пільги, у разі її надання на поворотній основі. Податкові пільги, використані не за призначенням чи несвоєчасно повернуті, повертаються до відповідного бюджету з нарахуванням пені у відповідному розмірі. Характерними ознаками податкових пільг є:

1. обмежена сфера застосування – кожна податкова пільга прив'язана до відповідного податку, і сфера її застосування обмежена податком, у механізм якого вона вбудована;
2. стимулююча спрямованість – за критерієм призначення всі податкові пільги бувають стимулюючі та підтримуючі. Метою стимулюючих пільг є заохочення дій платників, які спрямовані на вирішення загальнодержавних завдань. Підтримуючі пільги спрямовані на полегшення податкового навантаження для окремих груп платників податків, що має забезпечити більш сприятливі умови оподаткування. За суб'єктами впливу податкові пільги можуть бути поділені на ті, що спрямовані на кінцевого споживача (стимулювання споживання), та пільги, надані виробникам продукції або суб'єктам підприємницької діяльності, які беруть участь у процесі реалізації товарів, робіт, послуг кінцевому споживачу (стимулювання виробництва та розподілу);
3. регулююча спрямованість – податкові пільги спрямовано на перерозподіл фінансових ресурсів із метою регулювання процесів і пропорцій економічного відтворення;
4. нейтральність – установлення податкових пільг не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків, оскільки порядок і підстави їх надання встановлюються з урахуванням вимог законодавства України про захист економічної конкуренції;

ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

5. екстериторіальність – застосування пільг не має спеціальних обмежень за територіальною ознакою, вони застосовують на тій території, на якій стягують відповідний податок;
6. мобільність – податкові пільги дають змогу оперативного коригувати умови оподаткування з метою забезпечення ефективної реалізації регулюючої функції податків, тобто вони можуть розглядатися як регулюючий податковий механізм тактичного характеру [3].

Практика застосування податкових пільг носить досить суперечливий характер і вимагає зваженого підходу до її реалізації. Так як з однієї сторони податкові преференції – це важливий фінансовий інструмент планування як на макрорівні, так і на рівні держави в цілому. Пільги створюють стимули платникам податків, в тому числі і щодо здійснення відповідних видів підприємницької діяльності. Наявність податкових пільг надає суб'єктам господарювання важелі впливу на своє податкове навантаження, а державі – на нові надходження в бюджет. З іншої сторони, податкові преференції призводять до значних втрат бюджету держави, створюють певні дисбаланси в оподаткуванні, як окремих груп платників податків, так і галузей національної економіки. Крім того, застосування податкових пільг звужує податкову базу, впливає на розподіл податкового тягаря [2]. Розглянемо втрати бюджету внаслідок пільгового оподаткування за період 2005–2011 років у таблиці 1.

Таблиця 1. Суми втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування, 2005–2011 рр.

Станом на	Всього (тис. грн.)	Втрати держбюджету (тис. грн.)	У % до всього	Втрати місцевих бюджетів (тис. грн.)	У % до всього
2005	12 338 011	12 076 553,25	97,88	261 457,41	2,12
2006	13 502 686	13 275 092,58	98,31	227 593,04	1,69
2007	17 472 201	17 021 535,88	97,42	450 665,36	2,58
2008	22 845 418	22 262 298,63	97,45	583 119,78	2,55
2009	28 207 029	27 507 407,54	97,52	699 621,72	2,48
2010	37 127 375	36 133 031,32	97,32	994 343,40	2,68
2011	40 382 569	40 133 977,93	99,38	248 591,44	0,62

Джерело: [6].

Згідно даних табл.1 протягом 2005–2011 років 97–99% втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування складають втрати держбюджету, і лише 1–3% – втрати місцевих бюджетів. У 2005–2011 рр. простежується стійка тенденція зростання обсягів втрат бюджету від надання податкових пільг, тоді як у 2009 р. відбулось скорочення податкових надходжень унаслідок світової фінансової кризи. Розглянемо за даними рис.1 динаміку втрат Державного бюджету від надання податкових пільг та податкові надходження за період 2005–2010 років у млрд. грн.

Рис.1. Динаміка втрат від надання податкових пільг та податкових надходжень, 2005–2010 рр., млрд. грн.

Джерело: [6].

За даними рис.1 зі збільшенням податкових надходжень до бюджету з 2005 до 2010 року, відповідно, збільшуються втрати бюджету від надання податкових пільг. Проаналізуємо, в цілому, стан використання податкових пільг в 2005–2010 роках за даними таблиці 2.

Таблиця 2. Стан використання податкових пільг в 2005–2010 рр.

Показник/роки	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Кількість пільговиків	50 478	48 638	49 675	48 633	48 966	50 158
Кількість використаних пільг	64 395	60 846	70 202	67 950	62 824	64 867
Вартість 1 пільги, тис.грн	191,6	221,9	248,9	336,2	449,0	572,4

Джерело: [5].

За даними табл.2 найбільша кількість пільговиків припадає на 2005 рік, кількість використаних пільг – 2007 рік, найвища вартість однієї пільги спостерігається в 2010 році. Найбільш низькими кількісними показниками пільговиків являються в 2008 році, що спричинено загальним станом фінансової кризи в Україні, для використання пільг найменшим показником характеризується 2006 рік.

Висновки. Таким чином, аналіз теоретичних і практичних аспектів надання податкових пільг свідчать про складність їх використання як регулятора соціально-економічних процесів. Існує потреба в удосконаленні та розвитку чинного механізму пільгового оподаткування з метою зменшення втрат Державного бюджету від надання податкових пільг. Викладене вище дає підстави зробити певні висновки та запропонувати наступне: – теоретичне обґрунтування процесу надання податкових пільг в Україні виступає достатньо збалансованим та виваженим, має стійку законодавчу й науково-дослідницьку бази, але при цьому, постійно необхідно забезпечувати їх відповідність розвитку національної економіки в цілому; – надання податкових пільг повинно здійснюватися як компенсація за виконання суб'єктами господарювання певних суспільно важливих функцій відповідно до завдань державної економічної стратегії і фінансової безпеки держави з урахуванням вирішення поточних і стратегічних соціальних і економічних проблем в Україні; – на основі даних за 2005–2011 роки відносно втрат Держбюджету внаслідок надання податкових пільг слід зауважити, що механізм пільгового оподаткування необхідно практично вдосконалити. Цей процес має базуватися виключно на математичних розрахунках, з обґрунтуванням соціально-економічної доцільності податкових преференцій та обмеженням адміністративних витрат на їх впровадження та реалізацію.

Джерела та література:

1. Налоговый кодекс Украины: По состоянию на 24.10.13 г. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа к кодексу: <http://minrd.gov.ua/nk/>;
2. Василевська Г. Практика застосування пільгових податкових преференцій в Україні. – [Електронний ресурс] // Вісник ТНЕУ №1 – 2013. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Vtneu/2013_1/1_2013/10Vas.pdf;
3. Зленко І. В. Напрями використання податкових пільг для забезпечення економічного зростання в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6174/1/176_zlenko.pdf;
4. Иванов Ю. Б. Податкові пільги: проблеми обліку та оцінювання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vnulp/menagement/2009_647/62.pdf;
5. Коротун В. І. Практика використання податкових пільг в Україні. – [Електронний ресурс] // Вісник ЖДТУ № 1(59) – 2012. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vzhdtu_econ/2012_1_2/60.pdf;
6. Фільо М. М. Проблема втрат бюджету від надання податкових пільг та шляхи її вирішення. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Ech/2012_3-4/2012_03_04/73_76.pdf.

Померанец В.Н.

УДК 612.215.8

ИМИТАЦИОННЫЕ МОДЕЛИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

***Аннотация.** Современные экономические системы отличаются большим количеством элементов и связей между ними, высокой степенью динамичности, наличием нефункциональных связей между элементами, а также действием субъективных факторов, обусловленных участием человека, который в процессах работы экономических систем принимает решения. Все это приводит к тому, что экономическая система функционирует в условиях неопределенности внешней и внутренней среды. Для оценки влияния этих воздействий приходится комбинировать различные методы, среди которых важное место занимают имитационные модели.*

***Ключевые слова:** динамичность систем, нефункциональные связи между элементами, участие человека, неопределенности внешней и внутренней среды, имитационные модели.*

***Анотация.** Сучасні економічні системи відрізняються великою кількістю елементів і зв'язків між ними, високою мірою динамічності, наявністю нефункціональних зв'язків між елементами, а також дією суб'єктивних чинників, обумовлених участю людини, яка в процесах роботи економічних систем приймає рішення. Все це наводить до того, що економічна система функціонує в умовах невизначеності зовнішнього і внутрішнього середовища. Для оцінки впливу цих дій доводиться комбінувати різні методи, серед яких важливе місце займають імітаційні моделі.*

***Ключові слова:** динамічність систем, нефункціональні зв'язки між елементами, участь людини, невизначеності зовнішнього і внутрішнього середовища, імітаційні моделі.*

***Summary.** The modern economic systems differ plenty of elements and connections between them, by the high degree of dynamic quality, presence of unfunctional connections between elements, and also action of human factors, conditioned by participation of man which makes decision in the processes of work of the economic systems. All of it results in that the economic system functions in the conditions of vagueness of external and internal environment. For the estimation of influence of these influences it is necessary to combine different methods among which an important place is occupied by simulation models.*

***Keywords:** dynamic quality of the systems, unfunctional connections between elements, participation of man, to the vagueness of external and internal environment, simulation models.*